

ปัญหาการระบุชื่อทางภูมิศาสตร์ของไก่พื้นเมืองไทย: การคุ้มครองผลประโยชน์ทางการค้าของไก่พื้นเมืองไทยในฐานะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

Problems with Identifying the Geographic Name of Thai Native Chicken: Protecting the Commercial Interests of Thai Native Chicken as a Geographic Indication

สุรวัดน์ ชลอสนธิสกุล^{1*} และ จารุณี เกษรพิกุล¹

Surawat Chalorsuntisakul^{1*} and Charunee Kasornpikul¹

¹คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

¹Faculty of Animal Sciences and Agricultural Technology, Silpakorn University, Phetchaburi Information Technology Campus

*Corresponding author: chalorsuntisaku_s@su.ac.th

Received: 20 October 2023; Accepted: 22 November 2023; Published: 1 December 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย กรณีปัญหาการระบุชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไก่พื้นเมืองไทย และเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยในการคุ้มครองผลประโยชน์ทางการค้าของไก่พื้นเมืองไทยในฐานะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย โดยศึกษาและวิเคราะห์รวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยนำมาวิเคราะห์กับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปทางกฎหมายและแนวทางแก้ไข ผลการวิจัยพบว่าไก่พื้นเมืองไทยพันธุ์ดั้งเดิมจำนวนสี่สายพันธุ์ มีการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์เพื่อให้ได้พันธุ์แท้ โดยมีการใช้ชื่อภูมิศาสตร์ของศูนย์เครือข่ายวิจัยและพัฒนาด้านการปรับปรุงพันธุ์สัตว์ประกอบเข้ากับชื่อไก่พื้นเมืองไทยพันธุ์แท้ทั้งสี่สายพันธุ์ โดยต่อมามีการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองทั้งสี่สายพันธุ์กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ทั้งนี้พบประเด็นปัญหาทางกฎหมายคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย ได้แก่ ปัญหาการระบุชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไก่พื้นเมืองไทย จึงมีข้อเสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและระเบียบข้อบังคับ อาทิเช่น ควรกำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยลักษณะของผลิตภัณฑ์ไก่พื้นเมืองที่จะได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เพื่อใช้เป็นมาตรฐานภายในประเทศและระหว่างประเทศ ให้มีการพิสูจน์เอกลักษณ์เฉพาะที่เชื่อมโยงโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญกับพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นแหล่งกำเนิด

คำสำคัญ: สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์; ไก่พื้นเมือง; ผลประโยชน์ทางการค้า

ABSTRACT

This research aims to study the comparison of the law on geographical indications protection by focusing on the Thai native chicken in Thailand and to propose solutions for Thai geographic designation laws to protect the trade interests of indigenous chickens. This research used descriptive research methods by studying and analyzing collecting data from relevant documents and then analyzing it with laws and regulations to obtain a legal conclusion and solution. The research result showed that four original breeds of Thai native chickens have been selected and bred to obtain purebred chickens by using the geographic location of the Animal Breeding Research and Development Network Center combined with the name of the Thai native chicken breed. Afterward, raising the four native chicken breeds was promoted throughout all regions of Thailand. Meanwhile, Thailand's law on geographical indications protection had some provisions that did not cover issues with specifying the names of geographic indications for Thai native chickens. Therefore, there was a suggestion to amend the law on geographical indication protection, such as that the government must have criteria regarding the characteristics of Native chicken products that will receive geographic indication protection to serve as national and international standards and there must be proof of a unique identity that is significantly directly linked to the geographic area of origin.

Keywords: geographical indications; native chicken; commercial Interests

คำนำ

ไก่พื้นเมืองไทยมีมาพร้อมกับคนไทยสมัยอยู่ทางตอนใต้ของประเทศจีน เมื่อมีการอพยพย้ายถิ่นฐานลงใต้ก็นำไก่เหล่านั้นมาเลี้ยงด้วย เพราะมีคุณสมบัติที่ดีหลายประการ ได้แก่ มีขนาดตัวพอเหมาะในการบริโภคในครัวเรือน ขนย้ายง่าย เนื้อมีรสชาติอร่อย เลี้ยงง่าย มีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมตามชนบท สามารถผสมพันธุ์และฟักไข่ได้เองตามสภาพธรรมชาติ มีสัญชาตญาณรักษาตัวรอดจากศัตรูต่าง ๆ และมีความต้านทานต่อโรคและพยาธิภายนอกต่าง ๆ ได้ดีกว่าไก่ที่นำเข้าจากต่างประเทศ ไก่พื้นเมืองไทยมีประโยชน์ต่อชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามพื้นที่ชนบทเป็นอย่างมาก ในแง่ของความมั่นคงทางด้านอาหาร และสร้างรายได้เสริม ปริมาณไก่พื้นเมืองแปรผันตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและโรคระบาดประจำปี แต่อย่างไรก็ดีไก่พื้นเมืองแพร่พันธุ์ขึ้นมาทดแทนประชากรไก่ที่ตายไปได้อย่างรวดเร็ว (Laopaiboon and Duangjinda, 2012) ในปี พ.ศ. 2545 กรมปศุสัตว์ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ได้คัดเลือกพันธุ์ไก่ 4 สายพันธุ์ใน 4 ภูมิภาคหลัก ได้แก่ ไก่ประดู่หางดำ (ภาคเหนือ) ไก่เหลืองหางขาว (ภาคกลาง) ไก่สี (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) และไก่แดง (ภาคใต้) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคัดพันธุ์แท้ และปัจจุบันได้ประกาศรับรองเป็นพันธุ์แท้เรียบร้อยแล้ว ได้แก่ ไก่ประดู่หางดำ เชียงใหม่ ไก่เหลืองหางขาวบินทร์บุรี ไก่สีท่าพระ และไก่แดงสุราษฎร์ ทั้งนี้ปรากฏชื่อศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ต่อจากชื่อพันธุ์แท้ที่ได้ประกาศรับรอง ได้แก่ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์

สัตว์กบินทร์บุรี ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ท่าพระ และศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นการบ่งชี้แหล่งภูมิศาสตร์ของสถานที่การคัดเลือกพันธุ์ไก่พื้นเมือง ต่อมากรมปศุสัตว์ได้ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรให้เลี้ยงในเชิงอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากไก่พื้นเมืองทั้งระยะสั้นและระยะยาว สนับสนุนให้เกษตรกรตั้งกลุ่ม มีการให้ความรู้ด้านวิชาการ โดยเกษตรกรในกลุ่มจะได้รับการสนับสนุนสายพันธุ์จากกรมปศุสัตว์ ส่งผลให้ไก่พื้นเมืองทั้ง 4 สายพันธุ์แพร่ขยายไปยังจังหวัดต่าง ๆ อย่างไม่กี่ในแต่ละจังหวัดก็มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองสายพันธุ์ท้องถิ่นอื่น ๆ และสายพันธุ์ลูกผสมไก่พื้นเมือง นอกเหนือจากสายพันธุ์ที่ได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงจากกรมปศุสัตว์อีกด้วย เมื่อพิจารณาถึงสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) ซึ่งได้แก่ ชื่อหรือสัญลักษณ์ที่ใช้เรียกสินค้าที่มาจากแหล่งผลิตที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งคุณภาพหรือชื่อเสียงของสินค้านั้น ๆ เป็นผลมาจากการผลิตในพื้นที่ดังกล่าว GI จึงเปรียบเสมือนเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่นที่บ่งบอกถึงคุณภาพและแหล่งที่มาของสินค้า ซึ่งองค์การทรัพย์สินทางปัญญาแห่งโลก หรือ WIPO กำหนดให้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง เป็นสิ่งที่ใช้กับผลิตภัณฑ์ที่มีแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์เฉพาะ และมีคุณสมบัติหรือชื่อเสียงที่เกิดจากแหล่งกำเนิดนั้น นอกจากนี้ยังเป็นสิ่งที่บ่งบอก คุณภาพ ลักษณะ หรือชื่อเสียงของผลิตภัณฑ์ตามแหล่งกำเนิดเนื่องจากคุณภาพขึ้นอยู่กับสถานที่ผลิต จึงมีการเชื่อมโยงที่ชัดเจนระหว่างผลิตภัณฑ์กับสถานที่ต้นทางนั้น ๆ (The Permanent Mission of Thailand to the World Trade Organization and the World Intellectual Property Organization, 2021) Sirisakbanjong and Tamisanont (2018) กล่าวว่าประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียน ดังนั้นประเทศไทยจึงมีพันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามพิมพ์เขียวประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2015 (AEC Blueprint 2015) และความตกลง TRIPS ขององค์การการค้าโลก (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights หรือ TRIPS) รัฐบาลไทยจึงได้ออกกฎหมายภายใน คือ "พระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์" เมื่อปี พ.ศ.2546 โดยพระราชบัญญัติฉบับนี้มีสาระสำคัญคือการส่งเสริมการใช้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในเชิงพาณิชย์ควบคู่กับการรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้ชุมชนไทยมีรายได้เพิ่มมากขึ้น พร้อมๆ กับการบูรณาการเศรษฐกิจไทยเข้าสู่เศรษฐกิจโลก เมื่อไก่พื้นเมืองทั้งสี่สายพันธุ์แพร่ขยายไปยังจังหวัดต่าง ๆ จากที่ได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงจากกรมปศุสัตว์ จึงส่งผลให้วัตถุประสงค์ไม่เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ที่จะสื่อให้เห็นว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้ผลิตขึ้นท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่ง ทั้งนี้การระบุชื่อท้องถิ่นดังกล่าวจะต้องทำให้ผู้บริโภคเข้าใจว่าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้นมีลักษณะพิเศษต่างไปจากสินค้าจำพวกเดียวกันที่ผลิตขึ้นจากแหล่งอื่น โดยมีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทย กรณีปัญหาการระบุชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไก่พื้นเมืองไทย และ 2) เพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยในการคุ้มครองผลประโยชน์ทางการค้าของไก่พื้นเมืองไทยในฐานะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

อุปกรณ์และวิธีการ

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยทำการศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) โดยใช้เทคนิคการวิจัยตามลักษณะของการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ทั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ งานวิจัยและบทความ

วิชาการต่าง ๆ ทั้งในรูปข้อมูลเอกสารและข้อมูลเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์บางประเทศและกฎระเบียบองค์กรระหว่างประเทศ

ผลการทดลองและวิจารณ์

ผู้จัดการออนไลน์ได้รายงานข่าวเมื่อวันที่ 10 มิถุนายน พ.ศ. 2557 ว่าสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เปิดตัวไก่พื้นเมืองพร้อมไข่ 8 สายพันธุ์ เนื้อหาข่าวเป็นการเปิดตัวงานวิจัยและพัฒนาไก่พื้นเมืองพร้อมไข่ หลังร่วมกับกรมปศุสัตว์และสถาบันอุดมศึกษาในการพัฒนาสายพันธุ์ยาวนานกว่าทศวรรษ ทั้งพันธุ์ดั้งเดิมและสายพันธุ์สังเคราะห์ที่พัฒนาขึ้นใหม่อีก 4 สายพันธุ์ เชิญชวนผู้ประกอบการภาคเอกชนทั้งระดับเอสเอ็มอีและระดับประเทศร่วมกันสร้างผลผลิต “ไก่ไทย” ให้เป็นสัตว์เศรษฐกิจที่มีศักยภาพสูงของประเทศ ทั้งนี้ รศ.ดร.จันทร์จรัส เรียวเดชะ รองผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ด้านการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ และผู้อำนวยการฝ่ายเกษตร เผยถึงการวิจัยและพัฒนาไก่พื้นเมืองที่ผ่านมา รวมถึงความพร้อมของไก่พื้นเมือง ณ ปัจจุบันที่จะนำไปสู่การประกอบอาชีพทุกระดับ โดย สกว. ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการอนุรักษ์พันธุ์กรรมอย่างยั่งยืนของไก่พื้นเมืองไทย จึงให้การสนับสนุนการพัฒนามากว่าทศวรรษนับตั้งแต่ปี 2544 โดยร่วมกับกรมปศุสัตว์และสถาบันการศึกษาต่าง ๆ จากการศึกษาวิจัยและพัฒนาสายพันธุ์ไก่พื้นเมืองมาอย่างต่อเนื่องของ รศ.ดร.มนต์ชัย ดวงจินดา นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ทำให้ปัจจุบันไก่พื้นเมืองไทยมีศักยภาพและมีความหลากหลายของสายพันธุ์ ทั้งพันธุ์ดั้งเดิม 4 สายพันธุ์ ได้แก่ ไก่ประดู่หางดำ ไก่เหลืองหางขาว ไก่ซี และไก่แดง และพันธุ์ที่พัฒนาขึ้นใหม่อีก 4 สายพันธุ์ หรือที่เรียกว่า “ไก่สายพันธุ์สังเคราะห์” ประกอบด้วย ไก่แก่นทอง ไก่สร้อยนิล ไก่สร้อยเพชร และไก่ไข่มุกอีสาน นอกจากนี้ รศ.ดร.จันทร์จรัส เรียวเดชะ กล่าวถึงการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำว่า “ขณะที่สายพันธุ์ไก่ประดู่หางดำซึ่งให้ลูกตก เจริญเติบโตเร็ว และมีรสชาติเฉพาะตัว ส่งผลให้ได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก สกว. จึงร่วมกับมหาวิทยาลัยแม่โจ้ให้การสนับสนุน รศ.ดร.ศิริพร กิริติการกุล ในการพัฒนาองค์ความรู้ด้านไก่ประดู่หางดำให้เป็นรูปธรรมแก่เกษตรกรและชุมชน เพื่อเป็นอาชีพทางเลือกที่มีความยั่งยืนบนฐานการผลิตและทรัพยากรที่มีในพื้นที่ โดยได้นำร่องในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน น่าน แพร่ ลำปาง และเพชรบุรี” (MGR Online, 2014)

กรมปศุสัตว์มีการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับไก่พื้นเมืองในหลากหลายมิติ อาทิเช่น การจัดงานมหกรรมสัตว์เลี้ยงแห่งประเทศไทย ครั้งที่ 14 ซึ่งจัดขึ้นในระหว่างวันที่ 14 -16 ธันวาคม พ.ศ. 2561 ณ ตลาดกลางปลาสงขามและสัตว์เลี้ยง พืชวิลเลจ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี โดยในงานนำพันธุ์สัตว์ปีกที่ได้รับการขึ้นทะเบียนมาแสดง ได้แก่ ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ ไก่เหลืองหางขาวกบินทร์บุรี ไก่แดงสุราษฎร์ ไก่ซีท่าพระ ไก่โรตไทย ไก่ซำฟ้า ไก่ฟ้าหลวง ไก่แม่ฮ่องสอน ไก่เบตง และเปิดไข่บางปะกง โดยมุ่งหวังให้ผู้เข้าชมนิทรรศการได้รับความรู้เกี่ยวกับไก่พื้นเมืองสายพันธุ์ต่าง ๆ ที่เป็นผลงานวิชาการของกรมปศุสัตว์ และกระตุ้นให้เกษตรกรยอมรับพันธุ์สัตว์ปีกที่เป็นผลงานวิชาการของกรมปศุสัตว์ (Duang-udom, 2018)

แต่อย่างไรก็ตามการตั้งชื่อไก่พื้นเมืองไทยพันธุ์ดั้งเดิมทั้ง 4 สายพันธุ์ตามศูนย์เครือข่ายวิจัยและพัฒนาด้านการปรับปรุงพันธุ์สัตว์ ได้แก่ 1) ไก่พื้นเมืองพันธุ์ประดู่หางดำ ซึ่งทำการเลี้ยงและวิจัยพันธุ์ที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ 2) ไก่พื้นเมืองพันธุ์เหลืองหางขาว ซึ่งทำการเลี้ยงและวิจัยพันธุ์ที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์

สัตว์บกป็นบุรี จังหวัดปราจีนบุรี 3) ไก่พื้นเมืองพันธุ์ไก่แดง ซึ่งทำการเลี้ยงและวิจัยพันธุ์ที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุราษฎร์ธานี 4) ไก่พื้นเมืองพันธุ์ไก่ซี ซึ่งทำการเลี้ยงและวิจัยพันธุ์ที่ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ท่าพระ จังหวัดขอนแก่น เป็น ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ ไก่เหลืองหางขาวกบินทร์บุรี ไก่ซีท่าพระ และไก่แดงสุราษฎร์ และการส่งเสริมการเลี้ยงไก่พื้นเมืองไปยังพื้นที่จังหวัดต่าง ๆ จากข่าวข้างต้น การที่มีชื่อท้องถิ่นติดชื่อไก่พื้นเมืองพันธุ์แท้ จะกระทบกับการขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ที่ได้ให้นิยามว่า “แหล่งภูมิศาสตร์” หมายความว่า พื้นที่ของประเทศ เขตภูมิภาค และท้องถิ่น และให้หมายความรวมถึงทะเล ทะเลสาบ แม่น้ำ ลำน้ำ เกาะ ภูเขา หรือพื้นที่อื่นทำนองเดียวกันด้วย ประกอบมาตรา 10 ที่บัญญัติว่าคำขอขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จะต้องประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะอื่นของสินค้า แหล่งภูมิศาสตร์ และรายละเอียดอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

ในการศึกษารั้วนี้ขอยกตัวอย่าง “ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่” ซึ่งได้รับความนิยมเลี้ยงจากเกษตรกร (Technologychaoban, 2021) ทั้งนี้ Meathong (2018) รายงานว่า ณ บ้านห้วยห้าง อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงรายมีโครงการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ไก่ประดู่หางดำแบบครบวงจร โดยฝ่ายเกษตร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จัดขึ้นเพื่อสร้างอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำให้กับเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ภาคเหนือ และยกระดับไก่พันธุ์ประดู่หางดำผ่านการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าภายใต้ตราสินค้า “กลุ่มเกษตรกรเวียงเชียงรุ้ง” ทั้งนี้ รศ.ดร.ประภาพร ขอไพบุลย์ ผู้อำนวยการฝ่ายเกษตร สกว. กล่าวถึงที่มาว่าในปี 2556 สกว. ได้เริ่มส่งเสริมการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำแก่เกษตรกร อำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างอาชีพการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำให้กับเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ภาคเหนือ โดยส่งเสริมการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ ที่กรมปศุสัตว์ได้ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ทำการวิจัยพัฒนาไก่พื้นเมืองพันธุ์แท้ ซึ่งไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ มีลักษณะเด่น ทนทานต่อสภาพแวดล้อมและโรคระบาด และสามารถกินอาหารที่เกษตรกรหาได้ในท้องถิ่น มีอัตราการเจริญเติบโตที่ดี และให้ไข่ตกกว่าสายพันธุ์พื้นเมืองอื่น ๆ

นอกจากนี้ Chuchot (2020) ได้รายงานว่ปัจจุบันเครือข่ายฟาร์มและเกษตรกรของกรมปศุสัตว์ ได้มีการผลิตลูกไก่พันธุ์ทั้งพันธุ์แท้และลูกผสมไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่กว่า 1.5 ล้านตัวต่อปี ทั้งนี้ได้ทำการผลิตส่งตลาดอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดอาชีพที่เกี่ยวข้องกับไก่พื้นเมืองที่ยั่งยืนขึ้น ส่งผลให้เกิดเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในห่วงโซ่การผลิตตั้งแต่ผู้ผลิตพันธุ์ ผู้เลี้ยงไก่ ผู้ชำแหละไก่ ผู้จำหน่ายไก่สดในตลาดชุมชน ร้านอาหาร สำหรับตลาดจำหน่ายไก่สดประดู่หางดำเชียงใหม่ในหลายจังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน เชียงราย แม่ฮ่องสอน และได้กล่าวถึงนโยบายของรัฐบาลว่ามีการสนับสนุนส่งเสริมการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ผ่าน 2 โครงการหลัก ได้แก่

- 1) โครงการอนุรักษ์ไก่พื้นเมือง โดยในปีงบประมาณ 2558 มีการกระจายพันธุ์ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ลงในพื้นที่ 12 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน นครสวรรค์ ลพบุรี ปราจีนบุรี สระแก้ว สุรินทร์ ขอนแก่น เลย สุราษฎร์ธานี และยะลา
- 2) โครงการบูรณาการมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบปัญหาวิกฤตภัยแล้ง ในปีงบประมาณ 2559 ในพื้นที่ 21 จังหวัดลุ่มน้ำเจ้าพระยา หน่วยงานที่ดำเนินการ 18 หน่วย ได้แก่ ศูนย์วิจัยและพัฒนาสัตว์ปีก

ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ ทับทวน ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สระแก้ว ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์จันทบุรี ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุรินทร์ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ลำพูนกลาง ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์อุบลราชธานี ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ท่าพระ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์นครพนม ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เลย ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์เชียงใหม่ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์พะเยา ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ตาก ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์พิษณุโลก ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์หนองบัว ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุพรรณบุรี ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์สุราษฎร์ธานี และศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ยะลา

นอกจากนั้นแล้วกรมปศุสัตว์ยังมีการจำหน่ายและสนับสนุนพันธุ์ไก่ให้แก่สถาบันการศึกษาและโครงการพระราชดำริต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีลำพูน มูลนิธิโครงการหลวง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ โครงการฟื้นฟูสภาพป่าอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ฯลฯ

ทั้งนี้ในปีงบประมาณ 2562 กรมปศุสัตว์ได้จัดโครงการเครือข่ายสัตว์พันธุ์ดี วิถี 4.0 ซึ่งเป็นนโยบายการขับเคลื่อนเครือข่ายสัตว์พันธุ์ดีของกรมปศุสัตว์ ถือเป็นนโยบายขับเคลื่อนยุทธศาสตร์รายชนิดสัตว์ เพื่อให้การพัฒนาปศุสัตว์เป็นรูปแบบชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีเครือข่ายสัตว์พันธุ์ดีรวมกันทุกชนิดสัตว์ ทุกประเภท จำนวนทั้งสิ้น 906 เครือข่ายทั่วประเทศ ทั้งนี้มีเครือข่ายไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ที่สามารถผลิตลูกไก่จำหน่ายให้สมาชิก และสามารถชำระหนี้ส่วนจำหน่ายในห้างสรรพสินค้าเช่นเดียวกับสินค้ามาตรฐานอื่น ๆ (Duang-udom, 2019)

ตลอดระยะที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่าภาครัฐมีการส่งเสริมการเลี้ยงไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ บางครั้งเกษตรกรจะเรียกว่า “ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่สายพันธุ์กรมปศุสัตว์” ซึ่งเป็นผลผลิตจากโครงการวิจัยจนได้ไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่พันธุ์แท้ไปทั่วประเทศ ผ่านหน่วยงานของกรมปศุสัตว์และอีกหลาย ๆ หน่วยงาน การที่มีชื่อตำบล อำเภอหรือจังหวัดที่เป็นที่ตั้งศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยพัฒนาสายพันธุ์ประกอบกับชื่อไก่พื้นเมืองพันธุ์แท้ จึงกระทบกับการจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ตามมาตรา 3 และมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 และเกิดขึ้นกับทุก ๆ กรณี นอกจากไก่ประดู่หางดำเชียงใหม่ตามที่ได้ยกตัวอย่าง หรืออีกตัวอย่าง คือ ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ตาก มีเพาะเลี้ยง การจำหน่าย และส่งเสริมการเลี้ยงไก่ด้านครไทย ซึ่งสังเกตได้ว่ามีคำว่า “นครไทย” ประกอบในชื่อไก่ ซึ่งมุ่งให้เห็นว่ามีแหล่งภูมิศาสตร์ ณ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก แต่มีการส่งเสริมการเลี้ยงและกระจายไปยังต่างพื้นที่ภูมิศาสตร์

เมื่อพิจารณากฎหมายที่ใช้คุ้มครองสินค้าจากไก่พื้นเมือง กฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตามพระราชบัญญัติสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.2546 เป็นกฎหมายที่สามารถให้ความคุ้มครองได้ แต่มีเงื่อนไขสำคัญคือ ความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ ทั้งนี้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications: GIs) ถูกนำมาใช้ในสนธิสัญญาการค้าระหว่างประเทศโดยสหภาพยุโรป (European Union: EU) ในระหว่างการเจรจาการค้ารอบอุรุกวัย (the Uruguay Round) ในปี ค.ศ.1994 ได้มีข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการค้า (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights: TRIPS) ภายใต้ข้อตกลงทางกฎหมายระหว่างประเทศระหว่างประเทศสมาชิกขององค์การการค้าโลก (the World Trade Organization: WTO) ทั้งนี้สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เป็นชื่อ หรือสัญลักษณ์เฉพาะที่ใช้บนผลิตภัณฑ์หรือสิ่งที่ป้องกันตำแหน่ง หรือจุดเริ่มต้น

ทางภูมิศาสตร์ เช่นเมือง ภูมิภาค หรือประเทศ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์อาจจะใช้เป็นมาตรวัดคุณภาพของสิ่งบางสิ่ง หรือมีชื่อเสียงในทางใดทางหนึ่ง โดยมีผลมาจากจุดกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสิ่งนั้น โดยสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ถือเป็นทรัพย์สินทางปัญญาประเภทหนึ่ง แต่ถ้าสินค้านั้นไม่เชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ หรือเป็นสินค้าที่แพร่หลายไปหลายท้องที่ที่ไม่มีความเชื่อมโยงกับแหล่งภูมิศาสตร์ใดภูมิศาสตร์หนึ่งเป็นการเฉพาะ จะไม่สามารถได้รับความคุ้มครองได้ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ. 2546 ได้กำหนดนิยาม “สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์” ไว้คล้ายคลึงกัน โดยหมายถึง ชื่อ สัญลักษณ์ หรือสิ่งอื่นใดที่ใช้เรียก หรือใช้แทนแหล่งภูมิศาสตร์และที่สามารถบ่งบอกว่าสินค้าที่เกิดจากแหล่งภูมิศาสตร์นั้นเป็นสินค้าที่มีคุณภาพชื่อเสียง หรือคุณลักษณะเฉพาะของแหล่งภูมิศาสตร์ เมื่อเทียบเคียงความตามข้อตกลงระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศหลายฉบับ พบว่าการกำหนดชื่อเกี่ยวกับสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีความต่างกัน อาทิ อนุสัญญาปารีสว่าด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) ใช้คำว่า สิ่งบ่งชี้แหล่งที่มา (indication of source) และ สิ่งที่ใช้ระบุแหล่งกำเนิด (appellation of origin) ในขณะที่ความตกลงลิสบอนว่าด้วยการคุ้มครองเครื่องหมายแหล่งกำเนิดและการจดทะเบียนระหว่างประเทศ (Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration) ใช้คำว่า สิ่งที่ใช้ระบุแหล่งกำเนิด (appellation of origin) สำหรับกฎหมายทรัพย์สินอุตสาหกรรม ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ค.ศ.1994 (Industrial Property Law) ของสหรัฐอเมริกาใช้คำว่า สิ่งที่ใช้ระบุแหล่งกำเนิด (denominación de origen) ส่วนกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ค.ศ.2022 (Geographical Indications Act 2022) ของประเทศมาเลเซีย ใช้คำว่า แหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ (geographical origin) เพื่อระบุชื่อ ภูมิศาสตร์ หรือลักษณะ หรือการใช้ร่วมกันของชื่อ ภูมิศาสตร์ หรือลักษณะ เพื่อสื่อถึงแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ของสินค้า ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ คือ มาตรการคุ้มครองทางกฎหมายสำหรับสิ่งที่มีความเชื่อมโยงระหว่างลักษณะธรรมชาติทางภูมิศาสตร์และมนุษย์ ส่งผลให้สินค้าที่ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์มีเอกลักษณ์เฉพาะไม่สามารถหาได้จากพื้นที่ภูมิศาสตร์อื่น กรณีไก่อพื้นที่เมืองพันธุ์แท้ที่มีชื่อภูมิศาสตร์ของสถานที่ศึกษาวิจัย เมื่อนำไปเลี้ยงยังต่างพื้นที่ภูมิศาสตร์ จะส่งผลให้เกิดความสับสนต่อชื่อทางภูมิศาสตร์ที่เป็นแหล่งกำเนิดสินค้าที่แท้จริง แม้จะมีการตั้งชื่อสินค้าใหม่ตามแหล่งภูมิศาสตร์ที่เลี้ยงก็ตาม แต่แหล่งกำเนิดของไก่อพื้นที่เมืองพันธุ์แท้ยังมีชื่อภูมิศาสตร์ของสถานที่ศึกษาวิจัยอยู่ อาจจะขัดต่อทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การขึ้นทะเบียนสินค้าตามกฎหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ได้ นอกจากนี้ยังอาจจะเกิดข้อพิพาทถึงความ เป็นเจ้าของชื่อแหล่งภูมิศาสตร์ที่แท้จริงของผลิตภัณฑ์ไก่อพื้นที่เมืองในอนาคตได้ รวมถึงประเด็นสิทธิชุมชนที่เป็นแหล่งกำเนิดไก่อพื้นที่เมือง ที่อาจจะเกิดข้อพิพาทถึงการอ้างสิทธิการใช้ชื่อแหล่งภูมิศาสตร์ประกอบกับผลิตภัณฑ์ไก่อพื้นที่เมืองที่มีการเพาะเลี้ยงและแปรรูปในพื้นที่ภูมิศาสตร์อื่นอีกด้วย

ดังนั้นประเทศไทยควรบัญญัติกฎหมายลำดับรองเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยลักษณะของผลิตภัณฑ์ไก่อพื้นที่เมืองที่จะได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ขึ้นมา เพื่อใช้เป็นมาตรฐานภายในประเทศเป็นลำดับแรก เช่น มาตรฐานเนื้อไก่อตามมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ มกอช. 6700-2548 เนื่องจากระบุชื่อสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไก่อพื้นที่เมืองไทยมีความสับสนระหว่างแหล่งต้นกำเนิด ซึ่งถือเอาชื่อจังหวัดหรืออำเภอที่ตั้งของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์ซึ่งเป็นสถานที่ศึกษาวิจัยและเพาะเลี้ยงมาประกอบชื่อไก่อพื้นที่แท้ โดยต่อมาได้

สนับสนุนให้เกษตรกรทั่วประเทศเลี้ยงไก่พื้นเมืองตามนโยบายภาครัฐ ดังนั้นชื่อที่ตั้งภูมิศาสตร์ของศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์จึงติดไปกับชื่อสายพันธุ์ไก่พื้นเมืองด้วย อย่างไรก็ตามเนื่องจากไก่พื้นเมืองนั้นมีถิ่นกำเนิดการแพร่กระจายทั่วภูมิภาคของประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย จึงต้องมีการจัดทำมาตรฐานระหว่างประเทศเป็นลำดับถัดมา เพื่อสร้างหลักเกณฑ์กลางร่วมกันของบรรดาประเทศสมาชิกองค์การการค้าโลก ในการพิจารณาว่าผลิตภัณฑ์ไก่พื้นเมืองนั้น ๆ เป็นไปตามหลักเกณฑ์และองค์ประกอบในการขอรับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในประเทศของตนได้หรือไม่ เพื่อสร้างสมดุลทางกฎหมายในการให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในกรณีผลิตภัณฑ์ไก่พื้นเมือง เนื่องจากผลิตภัณฑ์ไก่พื้นเมือง ที่วางจำหน่ายในตลาดโดยทั่วไปนั้นมีอยู่หลากหลายชนิด ซึ่งในแต่ละท้องถิ่นก็มีวัฒนธรรมร่วมในการผลิตหรือประกอบอาหารเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันอย่างยิ่ง การกำหนดหลักเกณฑ์ ขอบเขต และเงื่อนไขของผลิตภัณฑ์ไก่พื้นเมืองให้มีความชัดเจนจะทำให้การคุ้มครองเป็นไปในลักษณะของการรับรองและการันตีว่าผลิตภัณฑ์ไก่พื้นเมืองนั้น ๆ เป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ชื่อเสียง หรือเอกลักษณ์เฉพาะตัวอันเป็นผลเชื่อมโยงโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญมาจากพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ที่เป็นแหล่งกำเนิดหรือแหล่งผลิตของผลิตภัณฑ์ไก่พื้นเมืองนั้น ๆ โดยแท้จริง ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลทางวิทยาศาสตร์มากำหนดคุณลักษณะ เช่น การใช้เทคนิค synchrotron FT-IR microspectroscopy ในการวิเคราะห์องค์ประกอบทางชีวเคมีของเนื้อไก่ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องกำหนดให้ผู้ที่ยื่นคำขอจำเป็นจะต้องแสดงหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่แสดงว่าแหล่งภูมิศาสตร์นั้นมีอิทธิพลต่อตัวสินค้านั้นจริง

สรุป

การให้ความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ตั้งอยู่บนฐานแนวคิดสองประการ คือ ทฤษฎีการคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer Protection) และทฤษฎีการแข่งขันทางการค้าที่เป็นธรรม (Fair Competition) การคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาที่ต้องชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่เอกชนจะได้รับจากการให้สิทธิเด็ดขาดบางประการ (Monopoly right) กับภาระทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการมอบสิทธิเด็ดขาดบางประการ (Social cost of monopoly right) การคุ้มครองผู้บริโภค (Consumer protection) และการแข่งขัน (Competition) ดังนั้นควรคำนึงถึงสิทธิชุมชน หรือสิทธิที่มีความเป็นเจ้าของร่วมของแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงด้วย ซึ่งถือว่าการปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับความตกลงกรุงมาดริดว่าด้วยการปราบปรามสิ่งบ่งชี้แหล่งที่มาของสินค้าที่ใช้ไม่ถูกต้องหรือปลอมแปลง (The Madrid Agreement for the Repressing of False or Deceptive Indication of Source on Goods of 1891) อย่างไรก็ตามลักษณะตามธรรมชาติประการหนึ่งของไก่พื้นเมือง คือ มีการผันแปรของฟีโนไทป์ (phenotype) หรือลักษณะสืบสายพันธุ์ (trait) การพิสูจน์สิทธิชุมชน หรือสิทธิที่มีความเป็นเจ้าของร่วมของแหล่งภูมิศาสตร์อันแท้จริงด้วย การบัญญัติกฎหมายลำดับรองเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ว่าด้วยลักษณะของผลิตภัณฑ์ไก่พื้นเมืองที่จะได้รับความคุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ขึ้นมา เพื่อใช้เป็นมาตรฐานภายในประเทศจึงเป็นหนทางในการคุ้มครองผลประโยชน์ทางการค้าของไก่พื้นเมืองไทยในฐานะสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) กองทุนส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (ววน.) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 และบริหารงานวิจัยโดยสำนักงานบริหารการวิจัย นวัตกรรมและการสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เอกสารอ้างอิง

- Chuchot, S. (2020). Department of Livestock Development Network of Chiang Mai Pradu black-tailed chicken. Departmental Secretary Office, Department of Livestock Development. Retrieved 4 September 2023, from <https://secretary.dld.go.th/webnew/index.php/th/news-menu/dld-editorial-menu/6146-12-2563> (in Thai)
- Duang-udom, P. (2018). The Department of Livestock Development participates in the 14th Thailand Pet Expo's planning. Departmental Secretary Office, Department of Livestock Development. Retrieved 4 September 2023, from <https://secretary.dld.go.th/webnew/index.php/th/news-menu/livestock-newsflash-menu/4289-8-1-12-61> (in Thai)
- Duang-udom, P. (2019). The 2019 Department of Livestock Development Brainstorming “The 4.0 Way-Breeding Animal Network-Improves Worker Efficiency” . Departmental Secretary Office, Department of Livestock Development. Retrieved 4 September 2023, from <https://secretary.dld.go.th/webnew/index.php/th/news-menu/livestock-newsflash-menu/4898-10-6-62> (in Thai)
- Geographical Indication Protection Act B.E.2546 (2003). Royal Gazette. Vol.120, Chap.108A: 3
- Laopaiboon, B. and Duangjinda, M. (2012). Native chickens of Thailand: The past, present, and future. *Khon Kaen Agr. J.* 40: 309-312. (in Thai)
- Meathong, K. (2018). TRF encourages northern farmers to pursue a profession in the production of Pradu black-tailed hens. Friday 26 January 2018. Sentangsedtee Online. Retrieved 2 September 2023, from https://www.sentangsedtee.com/exclusive/article_64692 (in Thai)
- MGR Online. (2014). TRF launches 8 ready-to-use native chicken breeds. 10 June 2014. Retrieved 2 September 2023, from <https://mgronline.com/science/detail/9570000064970>
- Sirisakbanjong, T. and Tamisanont, C. (2018). The legal measures of geographical indication for protection of traditional knowledge on food products in ASEAN community: Lessons for Thailand. *Assumption University Law Journal*. Vol. 9 No. 1: 52-68. (in Thai)

Technologychaoban. (2021). The breed of birds that lay eggs, Chiang Mai Pradu black-tailed chickens, has seen a 30% rise in productivity. Wednesday 24 March 2021. Retrieved 2 September 2023, from https://www.technologychaoban.com/livestock-technology/article_74778 (in Thai)

The Permanent Mission of Thailand to the World Trade Organization and the World Intellectual Property Organization. (2021). Geographical indication with business opportunities. Retrieved 3 September 2023, from <https://shorturl.at/divAM> (in Thai)